

Politikai Nyomozó Osztály
V. Alosztálya.

"Szigorúan titkos"

Adta: "Vörös" új,
Vette: Molnár Gy. szds.
1958. I. 29.

Ügynöki jelentés

Szeged, 1958. jan. 31.

Téma: A szegedi írók helyzete.

Először is azok a nevek, akik az utóbbi években gyakorló módon nevezhetők íróknak s elég lehetségesek ahhoz, hogy az irodalmi életünk számunkra azok ellenére, hogy *My Love* kivételével a szocialista-realista szemlélet és igénynek kimagasló irodalmi alkotásokkal nem feleltek meg eddig.

1. Der Endre
2. Somfai László
3. Vinoze Andras
4. Lódi Ferenc
5. Csillik László
6. Gurszky István
7. Péter László
8. Madósy László
9. Szabolcsi Gábor

- 10. Nacsády József
- 11. Kiss Lajos
- 12. Vajtai István
- 13. Vajda László
- 14. Ertsey Péter
- 15. Barabás Pál
- 16. Fenákel Judit
- 17. Balász Blódi
- 18. Nagyfalusi Tibor
- 19. Kalmán László
- 20. Késus András
- 21. Bécsy Imre
- 22. Andrassy Lajos

SZOLGÁLTATÓK
VÉLTÁRA

Fontosabbak kivül gyakorló irodalmárok a fiatalok közül /egyiket sem ismerem közelről/ Magdu Jucán, Gál Sándor joghallgató, Batvani Dániel joghallgató, "apó" és "jó" egyet. hallgató.

"Erdős"

Értékelés:

Igyóknak jelentése értékes, azért, mert a szegedi irodalmi élet feltérképezéséhez alapot adott, foglalkozik a jelenleg is aktív írók és költőkkel, valamint az ifjú írókkal.

Feladat:

Igyóknak feladatuk, hogy jellemezze a jelentésben szereplő személynéket múltbeli és jelenlegi polg. magatartásuktól, az ellenük irányított magatartásukat, bevékenységüket, valamint irodalmi működésük irányvonalait és jón adatokat, továbbá szellemi és erkölcsi jellemét jellemezze.

Holmér István
vezető

K: 2 péld-ban/FM.

Politikai Nyomozó Osztály
V. Alosztálya.

Szigoruan titkos!

Adta: "Prágai" U.
Vette: Molnár rny. szds.
Idő: 1958. II. 11. 14 óra.

Ügynöki jelentés

Szeged, 1958. február 12.

Osváth Béla

Egyik állandó tagja volt 1956 novemberében a Péter László szobájában rendszeresen gyülekező csoportnak, december végéig.

István
Molnár István
rny. szds.

K: 2 pld-ban/FM.

1972. 7. 20.

Kovacs

A MAGYAR NÉPKÖZTARSASÁG BELÜGYMINISZTERIUMA

SZIGORUAN TITKOS!

SZERV: **BM.**

OSZTALY: **11/5-f.**

OBJEKTUM DOSSZIÉ

SZÁM: **OD-1503.**

AZ OBJEKTUM MEGNEVEZÉSE: **VOLT CSERKÉSZMOZGALOM.**

AZ ÜGY KÖTETBEN

KÖTET SORSZÁMA:

MEGNYITVA: 19 **58.04.21.**

LÉZARVA: 19.....

ARCHIV SZÁM:

A Történelmi Hivatal
az Etv. 25/A § alapján
az iratokat átvette.

-338-

Adta: "Erdősi" ú.
Vette: Molnár r.szds.
Idő: 1958. szept. 10.

Ügynöki jelentés
Szeged, 1958. szept. 11.

Tárgy: Péter László író ügye.

Dr. Péter László tud. kutató f. hó 6-án délben a Kárász ut-
cán találkozott egyik ismerősével, akit megkért arra, hogy
szerezze meg neki, illetve vegye előjegyzésbe részére a
közeljövőben megjelenő

Németh László: Magyar műhely c. művét, amely csak
korlátolt példányszámban lesz kapható. Az ismerős ígéretet
tett a könyv megszerzésére.

"Erdősi"

Ertékelés:

Ügynökünk jelentése Péter László íróval kapcsolatban érté-
kes, mivel adatokat tartalmaz irodalmi tevékenység irányára
vonatkozóan. Megállapítható, hogy Péter László az interná-
lása után egy ideig visszahúzódott, de feltételezhetően,
a nemzetközi helyzet éleződésének hatására, újból aktívabb
a magatartása, a "népies" nacionalista irodalmi termékek ir-
ránt mutat nagy érdeklődést.

Feladat:

Ügynök feladata: kísérje figyelemmel Péter László irodalmi
és pol. tevékenységét és ilyen irányu kapcsolatait állapít-
sa meg.

István
Molnár István
r.szds.

K: 2 pld-ban/FM.

-402-

Adta: "Dugonics" ü.
Vette: Molnár r.szds.
Idő: 1958. nov. 7.

Ügynöki jelentés
Szeged, 1958. nov. 10.

Tárgy: Péter László ügye.

Múlt hó 31-én, péntek délelőtt munkahelyén kereste föl Péter Lászlót Juhász Gyulával kapcsolatos irodalmi ügyekben egyik ismerőse.

Szóba jött Baróti Dezső is, aki Péter szerint nagyon óvatos ember lett és a világért nem politizálna, nehogy ismét lebukjon.

Péter szerint a Németh László "Magyar műhely" című könyve lehet, hogy megjelenik.

"Egy hónapja olvastam a Délmagyarban, hogy a könyvet itt fogják Szegeden nyomtatni. Ha nem jelenne meg a könyv, mért lett volna ez a hír a helyi lapban?" - kérdezte Péter. Szemmel láthatóan úgy beszélt, mint akinek szívégye ennek a könyvnek a megjelenése.

A továbbiakban "bizalmas" jelszóval megjegyezte Péter, hogy a legújabb hír szerint Fekete Sándort és Mérei Ferencet letartóztatták összeesküvés címén.

Tekintettel arra, hogy fenti két személy ügye szombaton jelent meg először a lapokban a Gyáros László-féle nyilatkozatban, Péter előzetesen értesült a két személy letartóztatásáról. A hírforrást egyelőre, sajnos, az ismerőse nem bírta kitudakolni, mert Péter elzárkózott a válaszok elől.

"Dugonics"

Ertékelés:

Ügynökünk jelentése felhasználható. Megállapítható, hogy Péter László irodalmi kutató, aki az ellenforradalomban aktív tevékenységet fejtett ki, óvatosan, de az utóbbi időben újból foglalkozik politikai kérdésekkel is.

Feladat: Ügynökünk konkrét feladatot Péter Lászlóra vonatkozóan ez alkalommal nem kapott. Feladata Péter Lászlóval a kapcsolat elmélyítése és politikai nézeteinek, problémáinak felderítése folyamatosan.

Molnár István
r.szds.

49

-423-

Politikai Nyomozó Osztály
V. Alosztálya.

Szigoruan titkos!

Adta: "Dugonics" ü.
Vette: Molnár r.szds.
Idő: 1958. nov. 23. 15.30 h.

Ügynöki jelentés
Szeged, 1958. nov. 28.

Tárgy: Péter László író ügye.

Péter László 1946-ban kezdte el "közéleti" ténykedését, amikor Lőkös Zoltánnal és Seres József /akkori szabadművelődési előadóval/ megalakították a Kálmány Lajos Kör. A kör egy-két évig működött, hármójuknál több tagja sohase volt. Péter László itt kezdte el folklór pályafutását, mint néprajzkutató. Kálmány Lajos műveinek rendezése közben bőven volt alkalom arra, hogy saját, egyoldalú és elfogult nézeteit a népről és a népkulturáról már akkor kifejtse. A Kálmány-kör 3-4 kiadványából kétet Péter László írt. Az egyik "Mai magyar népismeret", a másik "Egyéniség a népkulturában", 1947 ill. 1948-ban jelent meg. E két tanulmányának nézeteit a Tiszatájban 1948 /7-8 szám/ évben megjelent "Mi a népkultura?" c. hosszú cikkei s bőven tartalmazza. E cikkek alapmotívuma eredendően reakciós, narodnyik nézetű. Mivel gyökeréig sovinszta szellemű, a fajkultura oldaláról igyekszik bemutatni a paraszti életrendet, mint a nemzetfenntartó erő forrását. Igen jellemző, tömör megfogalmazását meg is adja felfogásának a "Mi a népkultura" c. cikkében, amikor kifejti, hogy a népkultura egyenlő a parasztkulturával. És ezt a torz, hamis felfogást hirdeti Péter uton-utfélen, cikkek tudatjában, tanulmányok sorozatában.

1947-ben megjelent "A Kálmány Lajos Kör" c. cikkében Tiszatáj 1. száma /a kör feladatához hasonlítja az 1945 előtt működött "Selvidéki Sarlósokat, Prohászka-köröket és Pro Christa /Krisztusért/ diákokthon öregcserkészzeinek falukutató tevékenységét. A két említett cikk csak azért jelenhetett meg a Tiszatájban, mivel az induló lapnál Péter belső szerkesztési pozícióra tört és átakarta venni a lap szellemi irányítását. Hogy ez nem sikerült, csak néhány cikkét erőltette a lap hasábjaira, az főleg Madácsy Lászlónak és Ertsey Péternek, az akkori két szerkesztő ellenállásának tulajdonítható. Még így is sok támadás érte a lap első számait a Péter-féle narodnyik, álnépies és sovinszta közlemények miatt. /A "Világosság" című napilap ezért reakciós-nak bélyegezte a lapnak ezt a szellemét, amit Péter László erőltetett bele. Ez időben /1948 végén/ aztán Péter és a lap kiadója, Ertsey P. között véglegessé vált a szakadás és 1949-től kezdve Péter László 1956-ig összesen egy-két kritikát írt csak a lapba, de cikket soha többet. Ebben az időben baráti köre főleg Lőkös Zoltánból és Ükrös Lászlóból állott, de már ekkor szoros nexusban volt Tárkány Sándor Ernővel és Kristó Nagy István, akkor már budapesti lakosokkal /Németh László

M-18293

19

szellemi emlőjén növekedett két vásárhelyi barátja. / Erőszakos, agresszív természete jellemezte már akkor is Pétert. Meggyőzőni őt egyoldalúságról, hibás nézeteiről nem lehetett. Makacsul hajtogatta, sőt hallatlan szorgalommal tudományos apparátust igyekezett biztosítani nézeteinek, mert a közlés minden formáját felhasználta nézeteinek publikálására. 1950-től megkezdte Kálmány Lajos szegedi származású folklorista hagyatékának feldolgozását és az oktatási kiadónál megjelent 3 év múlva egy vastag kötetben, melyben Péter tanulmányt írt Kálmányról, narodnyik szellemét itt sem tagadva meg.

Időközben az Egyetemen, ahol dolgozott a néprajzi intézetben, valami afférja támadt Szabolcsi Gáborral. 1951 v. 52-ben elbocsátották az Egyetemről. Akkor arról panaszkodott mindenkinek, hogy Szabolcsi Gábor furta őt ki, mivel azt fogta rá, mintha ő Sztálin nevét tiszteletlenül ejtette ki, sőt szidalmazta és kétségbe vonta Sztálin tudományos tevékenységét. Ekkor egyideig állástalan volt, majd az Egyetemi Könyvtárban kapott beosztást Hencz Auréllal való barátsága révén. Súlyos nézeteltérés Szabolcsi Gáborral azonban továbbra is fennmaradtak.

A Könyvtárban igen jó beosztásban dolgozott és itt is erőszakkal szerezte meg pozícióit, hangadó szerepét. Jobb híján a Könyvtárközi Bizottságban vitt hegemon szerepet, mint az Egyetemi Könyvtár delegáltja. Ez időből való publikációi általában a könyvtári szakmából valók, így ilyen vonatkozásban nem hasonlítanak a folklorista destruktív szelleműségű működéséhez. Még így is, agresszív fellépésével sok vitát provokált feleslegesen, valahogy a maga igazát mindenütt keresztül vigye. Szereplés vágya már a feltűnési viszketegség ismérveit hordja magán, ez időből is. Hova-tovább a könyvtár szellemi vezetőjévé nőtte ki magát a hivatalnok-típus Hencz Aurél mellett. 1955-ben kézirat táros lett a könyvtárban. Ekkor már elkülönített, önálló szobája volt a földszinten. Amikor a Kádár-kormány megalakult, ebben a helyiségben tartotta Péter azokat a megbeszéléseket, amiket annak idején a Délmagyarban ellenforradalmi összeesküvésnek nevezett Nagy István.

Ezzel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy az ellenforradalom idején Péter igyekezett vezető szerepet betölteni az Irócsoportban és ugyanakkor Petrovác István jóvoltából reábizták a Tiszatáj /akkor tervbe vett 1956 évi utolsó számának/ szerkesztését is, ami azonban már természetesen nem jelent meg.

Annai bizonyos, hogy az ellenforradalom idején Péter I. lett bizonyos humanista megjegyzéseket a hulligán elemek elitálásával egyidőben, azonban mint régi parasztpárti, meg is kezdte pártjának szegedi toborzását. És az egyetemi könyvtári helyiségben mindenesetre illegálisnak tűnő beszélgetések folytak, ha nem is a népi demokratikus rend megdöntését célozva, de titóista szellemben és a magyarnyelvű jugoszláv kiadványok /Tito, Kardelj-beszédek/ megtárgyalásával. Lehet, hogy ezek a röpiratok az Egyetemi Könyvtárhoz érkeztek, mindenesetre Péter felhasználta őket tartalmuk ismertetésére. És a Kádár-kormányzattal szembeni ellenérzését akkor mutatta ki legjobban, amikor a helyi pártlapban november közepén dicséret jelent meg, amely

Péter egyik humánus megnyilatkozását idézte az október végi napokból. Péter ezt a dioséretet egy, a lap szerkesztőségéhez intézett levelében visszautasította, mondván, hogy a Kádár kormány nem látszik képviselni a magyar nép igazi érdekeit. Ezt a levelet azzal küldte el Nagy István szerkesztőnek, hogy ragaszkodjék a közvéleményhez. Ez az agresszív fellépés jellemzője Péter László természetének.

Bár kiszabadulása után bizonyos mértékig elcsendesett kirívó természete, régi eszményeit ma is ugyanúgy csodálja és táplálkozik belőlük. Pld. mélyen le volt sújtva a hírtől, hogy Németh László "Magyar műhely-e nem jelenhet meg."

Az egyetemen ma folytatja Juhász Gyula életművének kiadatási munkálatait: Ilia Mihály tanársegéddel együtt. Baráti köréről, keveset lehet tudni. Társaságba általában Szegeden nem jár. Azt tudom, hogy Lókös Zoltánnal meglazultak a korábban annyira szoros kötelékek, mivel Lókös állítólag elárulta őt, azonban Okros Lászlóval még ma is erősen tart a barátságuk. Szegedre egyelőre csak a munkahelyére jár és saját állítása szerint kerüli a nyilvánosságot, mert bár ezt ma már nem tiltja neki a rendőrség, mégis "rosszul érzi magát az emberek között."

"Dugonics"

Értékelés:

Ugynökünk feladatát végrehajtotta. Péter László szőregi lakos íróról, aki az ellenforr. alatt aktívan tevékenykedett, összefoglaló értékelő jellemzést készített. A jelentés értékes adatokat tartalmaz, melyből megállapítható, hogy Péter László a népies irodalmi irányzat híve. A jelentést feltérképezés céljából készíttettem.

Feladat:

Ugynökünk feladata, hogy beszélgetés során állapítsa meg, Péter László jelenleg tart-e kapcsolatot népi irányzatú írókkal, mi a véleménye Németh László drámaíróról, ismeri-e közelebbről.

Molnár István
r. szds.

K: 2.pld-ban/FM.